

Igotus

*Utószó Freud önéletrajzának magyar fordításához**

Ez hát megvolna – de a fordítónak, mikor ab-bahagyja a gépbe mondást, hogy fogja az íróce-ruzát, előbb, sajnos, a maga munkájáról kell egy szót mondania. A legnagyobbak közül való nagy ember, ki önnön figurájáról s művéről a fentiekben maga festette – más nem is tudná így – a *ne varietur* képet, szívességből hagyta a Nyugatnak, hogy ez önéletrajzát közzétehesse úri szokott háládatosságával olyanok iránt, kik idejében megértették s mellé álltak. A lipcsei ki-adó is hozzájárult e szívességhez, ám a vele való levelezés mégis elhúzódott, s a munkából, mely-nek a fordító, bár szorongva, de mégis örült, postamunkának kellett lennie. Nagy különbsé- get azonban nem tenne, ha jobban rá is érek. Freud, merem mondani, a német írásnak ma, tán az egy Thomas Mannon kívül, legbiztosabb stilisztája. Írására olyasmi áll, mint amit Luther Márton vall a zsidó nyelvről, hogy „méltóságos és úri, szóra egyszerű s kevés, de amik mögött sok van, úgy hogy semely más nem ér fel vele, a legjobb s szavakban leggazdagabb nyelv, s tisz- ta, nem koldul, megvan a maga színe”. A Freud nyelvének annyira megvan a maga színe, hogy tudományos műszavait is a német nyelv legle- kéből meríti, mint minden szavát, úgy ezeket is származásos, szinte érzéki értelmük szerint, úgy hogy emiatt szavainak következtetésén, tehát a freudi mondaton sem lehet kár nélkül változtat- ni, olyan, mint Maupassant: másképp csak roz- szabbul lehet elmondani. Viszont mondata is német, németben sikló és ömlő, magyarul ropo- gó s tornyosodó, ha azonban feloldom s néme- tes fogalmazása helyébe magyar kitélt tesztek, akkor egyfelől olyan hejretyutyutyús, ami nem méltó sem hozzá, sem a magyar nyelvhez, más- felől olyan közhelyes, hogy valósággal hamisít- ás. A fordítónak tehát meg kellett alázkodnia, tehetetlenségét erényre váltania, szolgálai mód betű szerint fordítania a szót, s szó szerint a mondatot, s még eközben is élnie olyan dilet-

táns szabadsággal, hogy teszem ugyanazt a Trieb szót hol indulatnak, hol igyekvésnek, hol törekvésnek, hol hajlandóságnak, hol, ahol Re- gungjáról van szó, rezzenetnek fordítsa, s csak ha mint műszó kerül szövegbe, akkor ösztön- nek. Tehát éppen a Freud acélrugós biztosságát áldozza fel, hogy a Freud kifejezésbeli pontos- ságát a fordításba átmenthesse, s a Freud len- dületét, hogy a Freud mondanivalóján ne vál- toztasson. Nem hiszem ugyan, hogy másnak sokkal jobban sikerült volna, de aki nem tud úgy németül, hogy eredetiben is olvashassa, eb- ből a fordításból sok mindent megtud Freudról, csak azt nem, hogy mily fejedelmi író.

Pedig az, s nem legkisebb szerencséje a pszi- choanalízisnek, hogy míg a céhbéli tudomány előbb tudatlan, majd dühösen elzárkózott előle, s mikor már agyonhallgatni nem tudta, agyon akarta verni, az új tan a Freud, de egypár köve- tőjének is íróművészete lendületével átugrott a céheken, bele mindenekelőtt az írók érdeklődé- sébe, melyet aztán követett a közönségé, kié vi- szont rákényszerült az orvosokra s ezek útján mégis a tudományra is. Ez útja egyben jelentő- ségét is képezi, Freud ugyan orvosabb orvos, mint maga is hiszi, önnön előadásából látszik, mennyire folyton lenyomta magában a gondol- kodót, a filozófust, néha még az elmélkedőt is a gyógyító javára, de végre is lelete olyan kulcs volt, melynek zárnyitó hatalma nem maradha- tott meg sem a gyógyító mesterség, sem az or- vosi, de még a testtani, élettani s lélektani tuda- mány határain belül sem, egyetemes alapma- ggyarázat, melyen rendre újjá épül s értékelődik minden szellemi jelenség, beleértve a társadalmi vonatkozásokat is. A Freud orvos volta persze üdvös fék volt s alkalmas, mert jogos kesztyű a vaskézen, mellyel újra meg újra s ezer csábítás és száz új érdeklődőnek száz új szétkalandozá- sa közepett, legalább e mai napig, belül tudta tartani a pszichoanalízist a legszigorúbb, szinte

kísérleti tudományosságon. Az is mondhatatlan erőssége a pszichoanalízisnek, segítője hitelének, mert ugyan egyszerre közvetlen és közvetett bizonyítéka való voltának, hogy előbb volt meg a terápia, aztán jött csak a teória, a pszichoanalízissel előbb gyógyítottak, aztán próbáltak rájönni mivoltára. Mindazonáltal a pszichoanalízisnek már máig is elért világító jelentőségéhez képest az a szerencsés tulajdonsága, hogy egyet-mást gyógyítani is lehet vele, kezd majd nem lenni több mint volna, ha az elektromosságról, mely ma már anyag, erő és minden fizikai s ezzel kémikus történet, azt mondanák: „elektromosság”? Igen, tudom már: amitől a békacomb megrezzen, s amivel arczsábat lehet gyógyítani!” Nagy szerencse lesz, ha minden orvos pszichoanalista lesz, tehát megint, mint a civilizáció kezdetein, orvos, gyóntató, gyám és nevelő egy személyben –, de addigra már a pszichoanalízis is úgy szét fog szélesedni világfelfogássá, tudománnyá, mint a vallásos világfelfogások, s minden eszmélő s gondolkodó embernek éppúgy része lesz benne, mint minden hívő léleknek, s nem csupán a papnak, az üdvösségben. És külön csoda, hogy míg az elektromosságnak az első borostyánkőttől, mi megdörgölve szikrát vetett s hajszálat vont magához, jó három, négy vagy ötezer év kellett, de még a Galvani békacombjától is százharminchat, míg mai universalitásához eljutott: a pszichoanalízis huszonöt év alatt futotta meg a pályát egy érdekes hisztériás esetből alaptudománnyá. Huszonöt év alatt, még annak a férfiúnak életében, kibon gondolata felkelt s ki e huszonöt évből tíz éven még mártírja is volt. Freud maga sincs még hetven esztendő, de akik nálánál tíz, tizenöt, sőt húsz évvel vagyunk fiatalabbak, már meglett emberek voltunk, amikortól egy új tudomány s új világfelfogás megszületését s kiépülését első percétől fogva nyomon követhettük. Ez még több volt, mint mikor az elektromosság alkalmazását a dinamón s a telefonon kezdve a rádióig vele nézhettük, vagy mikor ott voltunk, ahogy az emberiség egyik legősibb álma betelt, s az első repülőgép felemelkedett. Annyit éltünk mi különben, szegény nemzedék, mint semelyik előttünk.

S maga a nagy ember is: mint előtte senki a nagy megtalálók közül. Még Mohamed sem érte meg ennyire az ő világbirodalmát, mint ahogy Freud, és ahogy eleinte hívták, a freudizmus az analízisét. A fejlődés olyan gyors volt, hogy nincs emberi idegzet, mely lépést tudjon

vele tartani, s e végtelen tanulságos önéletrajzban talán az a legmeghatóbb, ahogy az új tudomány megteremtője egyre rajta van, hogy levassa személyes ügyétől, de mégis egyre apaságába fogul. Az új tudomány objektív történetével egyaránt folyt szubjektív története is, ahogy emberi pályafutása volt Freudnak s egyre több tanítványának s követőjének, s ahogy e két minősége egymásba egyre áthatott. Az önéletrajzban két passzus is van, melynek ezek felől drámai a jelentősége, az egyik, ahol Freud arról a tulajdonságáról beszél, hogy koncentráltan egy-egy probléma megoldására szokta magát mindenestől rávetni, ami miatt egyoldalúság színébe került, s a másik, ahol súlyos betegségéről beszél, mely jelzi, hogy közel immár a vég, de belső nyugalommal tudja az új tudományt s annak jövőjét igazi tudósok kezében. Valóban, mint a pszichoanalízis mondja: ambivalens nemcsak érzés, helyzet is egy géniusz számára, aki, mondom, minden zárat felnyitó kulcsot talált, mikor aztán hol arravaló, hol arra nem mindig való emberek felkapják, s százfelé nyitogatódnak vele, holott neki magának csak egy élete van, csak egy esze, egy napjának csak huszonnégy órája, s azonfelül az az igazi és eléggé nem magasztalható tudós természet, aki nem hiszi el, amit maga végig nem gondolt, s nem érdeklődik egyéb iránt, mint ami őt aznap érdekli, ami akkorra kinőtt belőle, s őbelőle kívánczik kifejtés és kiformalódás után. Amíg ő él, amíg ő megvan s azonfelül is, mint mindenkinél s mindeneknél képesebb s hivatottabb: az ő tudományában nem állhat meg, csak amit ő is elfogadott s hitelesített, viszont az ő, senkitől nem pótolható, ha ő el nem végzi, vele elvesző munkáját hátráltatja, ha közben ezerfelé kell néznie, mérlegelnie, vizsgálódnia, jót elfogadnia, rosszat elvetnie, s úgy elméleteket, mint embereket mint egy zsák bolhát együtt tartania. Kár védekeznie, mit pedig oly megrendítően megtesz, a vád ellen, hogy türelmetlen, uras vagy éppen, ami nevetséges, féltékeny volna, de nagyon nagy árat fizet a boldogságért, hogy a tudomány történetében tán először, személyes élmény gyanánt esik részéül, ami más megtalálók számára legfeljebb megálmódása lehet századokra terjedő későbbi történelemnek. Tudományos eretnokségek, melyekkel úgy kellett elbánnia, mint személyes hűtlenségekkel, szigorúságok, melyektől talán legdrágább embereinek legörvendetesebb továbbgondolásait nem kímélheti meg, s a néha még rá is, mint a

királynak, mindenütt, ahová lép, otthonvalóra hirtelen rászakadó tyúkanyai sors, ki kacsafiókákat költött ki, s elképedve látja őket vizeken úszkálni: mindezek előfordulnak az életben, melynek most visszanezően képét adja. Gyönyörű kép, minél csak az élet szebb, amelyet ábrázol, s a mód, ahogy ábrázolja. Eposz mint líra, nem tudom, fordult-e már elő, mintha maga a szigeti hős írta volna meg a Zrinyiászt.

Aki nem vagy nem egészen járatos a pszichoanalízis ma már rengeteg területén, nem bizonyos, hogy mindent meg fog érteni a pedig csodálatosan világos, pontos és egyszerű előadásban, ahogy Freud szubjektíven foglalja össze, mint önéletrajzot. De, gondolom: kíváncsiságot kelt majd benne az új tudomány iránt, melyet legmegejtőbb rámban ismer meg: egy nagy ember képében. Amit Freud az ő közeli végéről mond, abba ugyan, ő vele szemben, tolakodás beszélni, de való, hogy betegségén vasakarattal s az ő személyétől elválaszthatatlan szerencsével lett úrrá, s hogy ez a legutóbbi írása is, mint éppen utóbbi éveinek szinte elbájoló filozófiai tanulmányai legérettebb gyümölcssei gondolkodásának, legfinomabb termékei írásának. Soha Freud külön, nagyobb, erősebb és teljesebben ő nem volt, mint ma. Ebbe aztán ő se szólhat bele.

(Nyugat, 1925. 14–15 szám)

* Freudnak négy önéletrajz jellegű írása van. Az elsőt, *A pszichoanalitikai mozgalom történetét* 1914-ben adta közre, *A pszichoanalízis vázlatát* 1924-ben, az *Ellenállás a pszichoanalízissel szemben* és az *Önéletrajz* címűeket 1925-ben. Az *Önéletrajz* Ignotus fordításában még ugyanabban az évben a *Nyugatban* is megjelent. A fordításhoz Ignotus két utószót is írt, ezek közül az elsőt adjuk itt közre. Freud *Önéletrajzának* újabb, könyvben megjelent kiadásai nem a *Nyugatban* közölt változatot vették át (fordítóként Ignotus és Kovács Vilma szerepelnek), és nem közölték Ignotus egyik utószavát sem.

Ignotus és Freud kapcsolata az 1913-as évre nyílik vissza. A frissen megalakult magyar pszichoanalitikus egyesület tagjaként és a *Nyugat* szerkesztőjeként Ignotus már akkor elkötelezte magát a Mester tanainak terjesztése mellett. 1913. május 28-án Ferenczi így számol be Freudnak: „Barátom és a budapesti helyi csoport tagja, Ignotus H., irodalmár és a 'Nyugat' című folyóirat szerkesztője általam kéri Önt, szíveskedjék megengedni, hogy a Scientiához forduljon azzal a kérelemmel, hogy az Ön cikkét megjelenése után közvetlenül magyarul publikálhassa. (...) Azt javaslom, adja meg a jogot ehhez Ignotusnak. Halaszthatatlanul szükségünk van egy ilyen autoritatív áttekintésre, mivel itt túl sok ostobaság van forgalomban pszichoanalízis címen.” Bár a levélben hivatkozott írás (*Das Interesse an der Psychoanalyse*) – Freud hozzájárulása ellenére – ismeretlen okból nem jelent meg a *Nyugatban*, 1917-ben, „A *Nyugatnak*” ajánlással megjelent *A pszichoanalízis egy nehezégeréről* című Freud-tanulmány, majd pedig az *Önéletrajz.* (a szerk.)

NYUGAT	
SZERKESZTIK:	
BABITS MIHÁLY ÉS GELLÉRT OZSKÁR	
TÁRSZERKESZTŐK: SCHÖPFLIN ALADÁR ÉS ILLYÉS GYULA	
XXIII. ÉVF. 8. SZÁM	1925. AUGUSZTUS
	OLDAL
BABITS MIHÁLY: Kisevői Kisevőre	65
SCHÖPFLIN ALADÁR: Ahogy Móricz Zsigmond önmagát látja	73
DEVECSERI GÁBOR: Két vers	77
KARINTHY GÁBOR: Két vers	79
JÓCSIK LAJOS: Visszatérő kímélési feladatok	80
GRÉNY IRÉN: Két vers	87
SZABÓ T. ATTILA: Pálffy János emlékeire	88
PÁLFFY JÁNOS: Három ismeretlen levele	94
IMECS BÉLA: Vers	98
MARCONNAY TIBOR: Vers	99
LOVASS GYULA: Papá (Novella)	101
FIGYELŐ:	
HALASZ GÁBOR: A szándék gyermeki (100) — JOÓ TIBOR: Zeleny Niklós prózai munkái (113) — SZERB ANTÁL: Sá Sándor, Pánszky Péter (114) — SCHÖPFLIN ALADÁR: Horváth Sándor: Janni és Juliska (115) — KARBON LÁSZLÓ: Kaszk Lajos: Egy kassai grófnő (116) — KARBON LÁSZLÓ: Pannónia László: Eszter szíriai Miskó (117) — VÁRKONYI NÁNDOR: Takács Gyula: Május (118) — WEGRES SÁNDOR: Kálcsy László: Az orosz király (119) — JANKOVICH FERENC: Pánszky Béla: Műgyűjtés (119) — BARÁTH FERENC: Szombó György: A karó (120) — GREGÁTAY GYULA: Kihívás Zoltán: Radiómatika (120) — TERSÁNSZKY J. JENŐ: Tivóci-Tivóci: János: Nyári ének (121) — FARKAS ZOLTÁN: Az újirlandi modern képzés (121) — REMÉNYI JÓZSEF: Egy új amerikai esztétika (122).	
ÖBJÁRAT:	
VAS ISTVÁN: A tragikus szék (124) — JOÓ TIBOR: Már a szék is? (124) — VERES PÉTER: Miért „serev” az öregedő paraszt? (125).	
ELŐFIZETÉSI ÁR ILLETVE NYKÖTÉTTTEL EGY HÓNAPRA 4 PENGŐ	
	EGYEN SZÁM ÁRA ILLETMENYKÖTET NÉLKÜL 2 PENGŐ